

ANY IV. NÚM VII. NOVEMBRE 2006

QC

3€

QUADERNS DE CAPAFONTS

REVISTA DE RECERCA I DIVULGACIÓ

ÍNDEX

Editorial	3
La forma del poble	5
<i>Pere Ollé i Domingo</i>	
Noms dels carrers, dels llocs del poble i dels voltants, i de les edificacions escampades pel terme de Capafonts - II	9
<i>Jordi Fort Besora</i>	
Una de malalties	15
<i>Llorenç Balañà i Fort</i>	
De foc i de boscos	21
<i>Pere Quer Roca</i>	
Associació de Dones Verge de Barrulles. Activitats.....	25
El Parc Natural de les Muntanyes de Prades. Història d'un despropòsit	27
<i>Antoni Marca i Ferrús</i>	
Crònica local	29
OASI presenta el WEBfàcil destinat a les associacions i entitats	36

Foto de portada

El foc al bosc és sempre notícia i, malauradament, al nostre país, sovintaja massa. A Capafonts hi ha una massa forestal important, que es conserva en bon estat, però no és exempta d'aquest flagell, que de tant en tant arrasa algunes hectàrees del terme. Aquest estiu li tocà al bosc que hi ha al Coll de Capafonts, dins del terme de la Febró. Les flames, molt espectaculars, arrasaren la vegetació de gran part de Serra Plana i, arribant fins el Picorandan, al terme de Capafonts, envoltaren la roca per tot arreu.

L'espectacle dantesc de les llengües de foc fregant la roca, o la visió de la silueta difuminada al darrera de la massa de fum, captada perfectament en la foto de Josep Maria Beltran, portà el neguit als capafontins.

Finalment, les conseqüències foren més petites del que semblava en principi, però la visió actual de la roca, envoltada de cendres fosques i restes de plantes cremades, és depriment. Confiem que la natura compleixi la seva funció, que la vegetació creixi de pressa i que desaparegui el rastre d'aquest dany, i ben aviat tornem a veure el paisatge amb la seva fesomia habitual.

QUADERNS DE CAPAFONTS

REVISTA DE RECERCA I DIVULGACIÓ

Director: Amadeu Mateu i Ferro

Disseny i maquetació: Enric Fort Ferrer

Assessorament lingüístic: Joan Prats Sobrepere

Edita: Associació Cultural Picorandan

C. Calvari, 6 - 43364 Capafonts

Redacció: C. Calvari, 6 - 43364 Capafonts

Tel: 977 86 80 08 E-mail: picorandan@tinet.org

Impressió: DAY-PRINT Gràfiques

Polígon Ind. "Nirsa" (Crta. Constantí, km 3,5)

C. de la Grassa, 13 - 43206 Reus

Dipòsit legal: B-44.636-2003

ISSN: 1885-7329

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment és rigorosament prohibida sense l'autorització escrita de l'editor.

La revista *Quaderns de Capafonts* no es fa responsable de les opinions que contenen els articles publicats.

Hi col·laboren:

EDITORIAL

Créixer és una característica dels éssers vius; i també dels pobles.

Veiem que actualment el país creix. Podrem valorar i discutir la mena de creixença que fa i la que li convindria, però no podem ignorar-la.

En contrapartida, hi ha alguns pobles de la “terra alta”, apartats del brogit, que, a un observador extern, li pot semblar que estan gairebé immobilitzats com els cingles que els envolten, com una reserva incontaminada de tradició i de natura verge.

Aquesta visió és un error, la suposada immobilitat és pura aparença. En el món res no roman immòbil; tot es belluga, fins i tot els elements naturals d'aparença estàtica: es mouen els boscos, els rius, les roques, les muntanyes, tot.

Capafonts també es mou, i últimament més que abans. Sembla que la febre dels pobles de la plana el comença a contagiar.

El poble es veu incrementat per noves promocions d'habitatges, nous allotjaments, noves activitats primàries i terciàries, nova seu del Patronat de Turisme, nous projectes referents a l'aigua, etc.

Les construccions comporten més carrers; l'augment de pobladors requereix més serveis.

En un poble que tenia una perillosa tendència a decreixer valorem aquests fets com a positius. A Capafonts encara li convé enriquir el seu potencial humà per assegurar-se una vida amb plenitud i eficiència; per ser un poble vital i “jove”. Unes quantes persones més no comprometen la tranquil·litat proverbial del lloc i en canvi eviten aquella sensació de buidor i abandonament dels pobles mig deshabitats.

Tot i això, opinem que el creixement de Capafonts no ha de ser anàrquic. Hi ha moviments de difícil control per part humana, com són els orogènics o els meteorològics. Però la majoria d'altres moviments de realitats humanes es poden controlar, planificar, apaiar, encarrilar... i és bo que ho fem.

Si comparem el vilatge amb els organismes vius (plantes, animals), veurem que aquests creixen segons unes pautes determinades, i això els proporciona la “fesomia” característica; gràcies a aquest projecte de creixença, un pi és un pi i no una alzina, i un senglar és un senglar i no una guineu.

També Capafonts ha de créixer segons unes pautes adequades perquè no s'esgarri la seva bellesa paisatgística, que es concreta en la colonització d'un turó enmig d'un circ fluvial de roca encatifat de bosc i de conreus. Quants pobles

voldrien tenir una forma i un entorn tan pictòrics!

Sobretot caldria controlar el desenvolupament urbanístic, perquè, en aquest aspecte, un cop s'ha dut a terme una realització, és pràcticament impossible de modificar-la, almenys en un termini mitjà.

Sobre aquest tema, voldríem que els *Quaderns de Capafonts* servissin per aportar idees destinades a definir el model de futur del poble. En aquest mateix número, l'article de la pàgina 5 és una contribució en aquest sentit.

És l'hora de repensar i definir el model de Capafonts: com volem que creixi i cap on ha de créixer; com han de ser els carrers, places, eres, marges, jardins, i quin nom han de portar; quines condicions han de complir les cases per no desentonar del paisatge; com es pot estimular la restauració d'edificis emblemàtics; quins serveis hem de preveure; potser podríem fins i tot projectar un museu rural... En canvi, convindria evitar la proliferació d'edificis clandestins, de cases de formes incongruents amb l'entorn, de vies sense planificació d'orientació i d'amplada, etc.

L'Associació Cultural Picorandan és oberta al diàleg i a la col·laboració a fi de contribuir a dur a terme, dintre de les seves possibilitats, la tasca esmentada.

LA FORMA DEL POBLE

PERE OLLÉ I DOMINGO

És previsible que Capafonts tingui una certa dinàmica urbanística els propers anys.

Raons? Moltes. Jo en veig una de clara. El sector turístic a la Costa Daurada està aprenent que per a sobreviure i créixer cal diversificar l'oferta i és força previsible que la pressió d'aquest sector sobre el parc natural de les muntanyes de Prades arribi a ésser molt forta. Hi ha altres raons a considerar i tampoc s'ha de menysprear la possibilitat que la pròpia dinàmica interna jugui també el seu paper. Però no serà l'objecte d'aquest article analitzar les causes, sinó fer una consideració sobre les conseqüències.

Dins les muntanyes de Prades, Capafonts té un pes important i una posició central.

Té uns accessos rodats dolents però molt millorables a un cost raonable.

És el territori on la natura es manifesta amb la més àmplia varietat geològica, botànica i zoològica. Si es diu que Catalunya es un petit món condensat en la conca mediterrània, es pot dir que Capafonts és tota una lliçó de natura dins aquest petit món.

També és el refugi de l'aigua enmig d'un país sec.

Però el control del futur parc no és, només, ni en primer lloc, a les mans dels capafontins. En canvi, sí que és a les seves mans el control de la forma del poble.

La forma del poble és el primer actiu de Capafonts. La forma del poble és el component més important de la seva identitat. Ningú, d'aquí ni de fora, ha gosat mai dir ni pensar que el poble no fos maco.

Hi ha molts pobles, la majoria, que no “tenen forma” o que en tenen molt poqueta.

Quan els urbanistes parlen de la forma dels pobles i la dibuixen, sempre ho fan en planta. I ens expliquen que els pobles han nascut al llarg de la riba d'un riu navegable, a la vora d'un port de mar, en un encreuament de camins o en un portell per a aprofitar les possibilitats que la situació oferia. I que han crescut de manera direccionada, o per contra, “en taca d'oli”; però sempre ho expliquen en planta. De manera que si algú vol comprovar la veracitat del que diuen no hi ha més remei que fullejar plànols o pujar a un avió i mirar-ho des del cel.

Si volem saber la forma de Reus, de Tarragona, de Valls, de Cambrils o de Salou haurem de mirar plànols o pujar al cel. El mateix ens passarà amb Riudoms,

la Selva, Alcover i també Prades.

Hi ha alguns pobles que tenen una, dues o tres vistes, de tal manera que si vas a algun punt concret del terme, tens una vista singular, i els pintors i fotògrafs s'hi poden esplaïar.

Capafonts “té forma”. I aquesta forma és perceptible des de totes les orientacions del territori. No és una forma omnipresent ni feixuga sinó una forma que es fa present, de sobte quan t'apropes al poble des de qualsevol dels camins que hi duen. A la sortida de qualsevol barranc dels que hi conflueixen o guaitant des de qualsevol cingle del Montllat o des de qualsevol punt de la carena de la serra del bosc de Poblet.

La “cubeta” que forma el Brugent entre el Coll i les Fous, entre el Montllat i la Mola d'Estat ofereix una infinitud de punts de vista que ens permeten constatar que Capafonts és un poblet que ocupa els vessants d'un turó situat al bell mig de la capçalera de la conca del Brugent. El nostre pintor o fotògraf es pot posar en qualsevol dels 360 graus de la circumferència que envolta el poble i tenir-ne una vista maca. Tant hi fa si es posa més lluny o més a prop. Tant hi fa si llença la vista en horitzontal perquè està al nivell del poble, o si ho fa en contrapicat perquè està per sota, o si ho fa en picat perquè el mira des de dalt del Picorandan i té una vista quasi aèria.

La forma és, sempre, a mig camí entre una piràmide i un casquet esfèric i s'identifica des de qualsevol posició, fins i tot quan s'està als plans del voltant i de sota del poble i prou a prop per no tenir gaire perspectiva. Qualsevol que arribi per primera vegada reconeixerà que el poble té les cases arrapades al turó i que presideix el territori.

Aquesta forma no té un punt culminant de referència. El campanar que en tants altres llocs és la referència, a Capafonts no té un paper visual principal, sinó complementari. La referència és tot el poble, és el conjunt de les seves cases.

I aquest conjunt de cases queda definit, segons la meva opinió, pels següents elements.

1. L'alçada i la mida de les cases que és bastant uniforme i no contamina la forma del turó que els dona base.

2. La posició de les teulades, que s'adapten als pendents del turó sense introduir-hi contradiccions formals.

3. La bona definició del perímetre, en sensible coincidència amb la corba de nivell 650, que sense transició ni solució de continuïtat dibuixa el límit entre l'urbà i el rústic.

4. Hi ha més elements, però, de moment, millor no estendre-s'hi massa.

L'Ajuntament deu haver copsat la necessitat d'intervenir en la dinàmica urbanística i ha encomanat a un arquitecte la redacció del corresponent planejament.

Penso que l'anàlisi de la forma del poble per al seu millor coneixement i per a estudiar la manera de créixer sense perjudicar-la hauria d'ésser un element primordial del planejament esmentat.

Actualment s'està acabant una promoció d'habitatges que probablement estigui fora de la “mida” de què parlàvem més amunt, com a element 1 definidor de la forma del poble. Amb una bona normativa, potser s'hauria pogut fer millor.

En la presentació de l'avanç de pla que es va fer, semblava que es volia proposar un creixement “extensiu” (o sigui d'edificacions molt escampades) que entenc que seria nefast, ja que la bona definició del límit esmentada en l'element 3 de la forma del poble, resultaria esborrada si el poble queda confús en mig d'una constel·lació de xalets.

El creixement en extensiu, a més de pervertir la forma, dilapida territori i hipoteca els creixements futurs.

El poble ha de créixer en edificació compacta, amb unes característiques idèntiques a les que hi ha, sense escapar-se dels límits del turó.

Només com a especulació aritmètica, constatem que si es fes una anella de cases al voltant de l'edificació actual, amb una evolució quasi imperceptible de la forma podria duplicar-se la superfície edificada del poble. I això amb uns costos d'execució i de manteniment de les instal·lacions urbanes infinitament inferiors als que originarà l'edificació extensa.

Una lectura massa superficial de la legislació urbanística podria induir a l'arquitecte planificador a renunciar a créixer en les zones amb més pendent i fer-ho exclusivament en les zones on n'hi ha menys. Aquesta és una visió miop, ja que l'article de la llei catalana que es refereix al pendent té per objecte evitar que els vessants muntanyosos del nostre litoral s'omplin de barraquetes lletges en una urbanització insostenible, com ha passat al Penedès i a altres llocs més propers. L'article de la llei que es refereix als pendents no va ésser redactat perquè els pobles com Capafonts, que tenen molt pendent hagin de veure impedit el seu creixement ni hagin de renunciar a la forma que és la seva identitat.

Els arquitectes som gent perillosa perquè el producte del nostre treball, a diferència de la major part dels productes de consum, fa molt de “bulto”, perdura molt en el temps i, per tant, si no l'encertem, ho hem de pagar tots molt durant massa temps.

Potser el que Capafonts necessitaria fóra, abans que un arquitecte

planificador, un poeta que copsés la gran bellesa i singularitat de la forma del poble i ens comuniqués amb paraules precises què és el que hi ha i el que val.

Llavors, i després, potser un arquitecte podria tenir més clar quin és el valor del que tenim i quins són els elements que ho conformen i cal preservar, i en definitiva, tenir clar què és el que cal fer.

Per això, el redactor d'aquest article reclama que el planejament que s'hagi de redactar observi la forma del poble, n'analitzi els seus elements definidors amb la màxima extensió i precisió i després posi tot aquest coneixement al servei de la redacció d'unes normes que facilitin que aquesta forma es conservi i evolucioni dins dels seus propis paràmetres.

NOMS DELS CARRERS, DELS LLOCS DEL POBLE I DELS VOLTANTS, I DE LES EDIFICACIONS ESCAMPADES PEL TERME DE CAPAFONTS - II

JORDI FORT BESORA

El carrer Major [33], que va des del carrer de les Fonts fins a Les Eretes, és un dels més antics del poble.

Les Eres [34] és un nom en desús. Del lloc, ara se'n diu carrer de les Eres del Calvari, nom que no li escau gens perquè no és cap carrer. L'indret ha estat molt transformat, i de les quatre eres que hi havia, tres estan edificades. L'era del Batistó [35], l'era del Llarg [36] i l'era del Balenyà [37]. L'era del Cerdà [38], que encara es conserva, és la més interessant, perquè està tota enllosada.

Quan es va instal·lar l'aigua canalitzada al poble, l'empresari de l'obra, de pròpia iniciativa, va fer una torre de pedra per posar-hi el dipòsit que dóna pressió a les cases més altes; és la Torre de l'Aigua [39], a la part sud-oest de l'era del Llarg. Sota l'era del Balenyà hi ha la cisterna gran, on arriba l'aigua de la font de la Llòdriga gairebé sense necessitat de bombeig.

La Costereta [40] és el carreró que va del carrer Major fins a cal Cerdà, per la vora de l'era del Batistó. Només hi havia una casa, cal Marino, que avui forma part de cal Balenyà. El nom actual és Travessera de les Eres, però la gent no el fa servir i continua referint-se a La Costereta.

Les Eretes [41] és un espai força gran que va de l'era del Pobaia [42] fins als carrers Major i de Vista Alegre. Sota el marge de la cisterna gran, hi havia la cova de les Bruixes [43]. Era un forat petit on la canalla tenia cita per als seus jocs. Actualment està mig tapada i només en queda la roca que sobresurt del marge. Tocant a l'era hi havia la pallissa del Mateu [44], que avui forma part de la casa de l'Isidre Cucut. Entre cal Bullanga i l'era del Cerdà hi passa un carrer, nou de trinca, que encara no té nom. A sota hi havia la pallissa del Quico [45], que ara és la casa del Santiago Quico i, al costat, la pallissa del Quirmo [46]. Al final d'aquest carrer nou hi havia, de dalt a baix, la pallissa de cal Quirmo [47], la que tenien dins la casa. Sota, hi havia el corral del Joan Carles [48], després del Forner i, més recentment, del Pere Genet; al costat, el corral de l'Enquino [49] que, més tard, se'n va dir el corral del Joan Cutxó; i a baix de tot, el corral del Pep Fumat [50]. Al racó que hi havia al costat de la casa, hi tenien el corral del Quirmo [51]. Tots aquests corrals són, avui, de cal Torres.

Baixant de l'era del Pobaia cap a l'era del Rector, i sota del carrer nou, hi ha

cal Bullanga i, a continuació, l'era de l'Anton Cerdà [52], on avui hi ha la casa del Ton Cerdà. Aquest camí que va de l'era del Rector fins a dalt de les Eres, abans no tenia nom i avui es diu travessia de les Eres [53] que, més pròpiament, hauria de ser carrer o camí de les Eres. A l'inici del carrer o camí, per la banda de l'era del Rector, hi ha cal Mitxo, que després fou cal Pere Balenyà i, més recentment, cal Pere Genet; al costat, el corral del Mitxo [54]; a continuació, el garatge del Dinerall [55] que sembla que, més antigament, era de cal Gravat; finalment, el local de la Cooperativa [56], que abans era de cal Barrines.

Tots aquests llocs eren dins les Eretes o al seu llindar. De fet, el topònim de Les Eretes té uns límits una mica imprecisos.

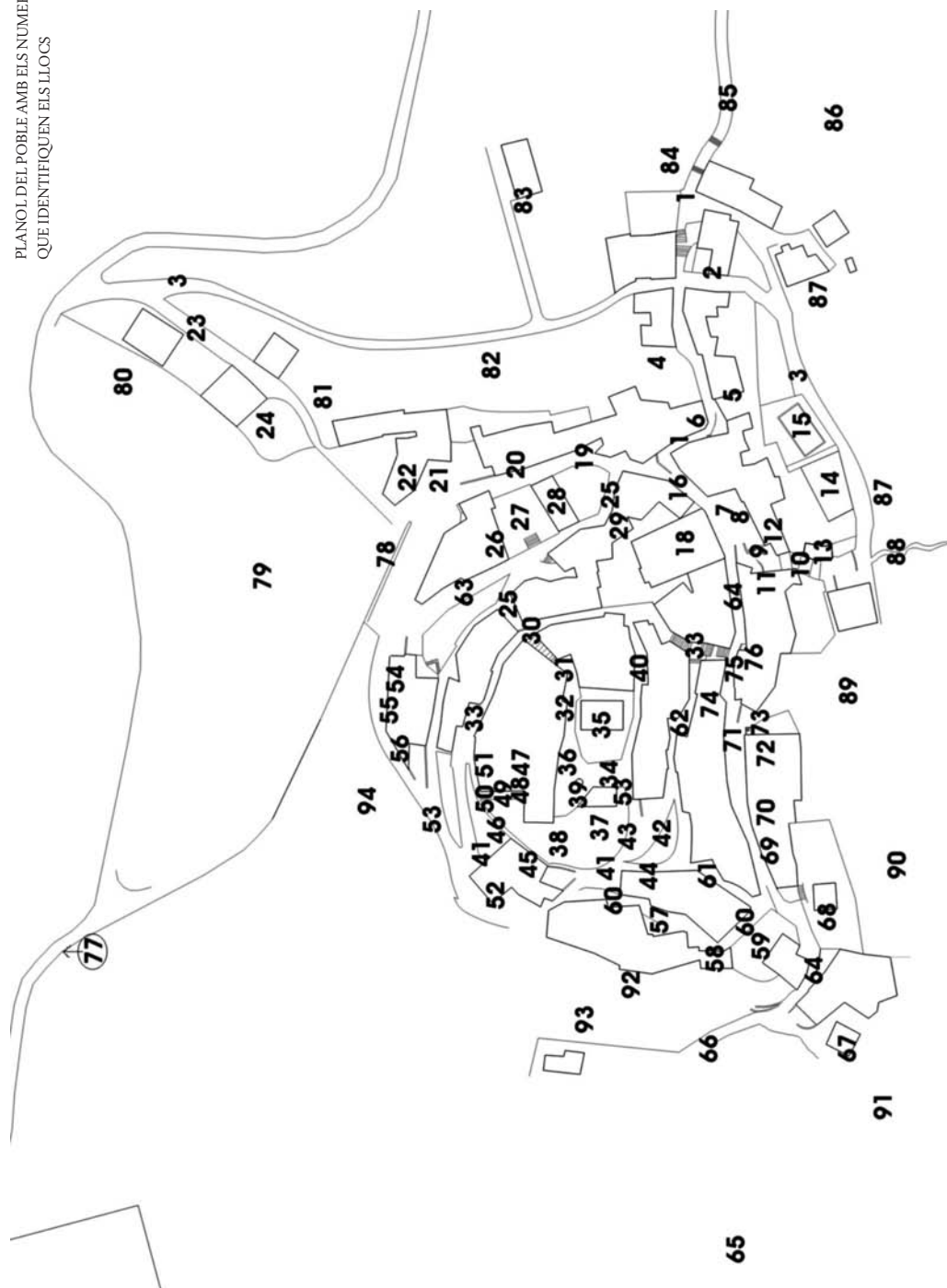
La Placeta era un espai que abastava des de ca l'Anton Cerdà fins a ca l'Hostaler, i no era un carrer com avui. El racó on hi ha la casa del Dídac i cal Pep Fumat és pròpiament la Placeta [57], que antigament també se'n deia la Placeta dels Alls. Al costat, hi ha el corral del Pocorull [58] i, tot seguit, l'era del Pocorull [59]. Ara és el carrer de Ponent [60], que va de l'era del Pocorull fins a ca l'Anton Cerdà.

L'actual travessia de Ponent [61], antigament no tenia cap nom. Va de l'era del Pobaia fins a la del Pocorull i, abans hi havia cal Joanet, cal Blaió i cal Blai.

L'actual carrer de Sant Abdon [62] tampoc no tenia nom o, si més no, ningú no el recorda. Passa el mateix amb el carrer de Vista Alegre [63]. Aquests dos noms, junt amb el de Travessia de Ponent, els va posar l'alcalde Joaquimet quan va fer la llista de tots els carrers per a establir l'ordre del tomb de poble.

El carrer que va de la plaça fins al camí que portava a la Font Vella sempre s'ha dit carrer de Les Fonts [64]. Quan després de ca l'Enric s'acaba el carrer, continua el camí que anava a la Font Vella [65], i aquest era el seu nom: camí de la Font Vella [66]. La font era tocant al Ribet. S'alimentava amb l'aigua que, des de la font de la Vila -que és a la partida de Damunt la Vila- baixava conduïda per un abelló. Era una font feta amb carreus tallats pels mateixos picapedrers que havien fet cal Macià; per tant, era contemporània de la casa -segle XIII?-. Va funcionar fins a l'any 1917 i, passada la guerra, el 1940, fou desmuntada per aprofitar-ne les magnífiques pedres per a fer les escales de l'església i els pedrissos de la plaça. Un disbarat com aquest avui seria impensable.

Seguint el carrer de les Fonts des del camí fins a la plaça, a mà esquerra trobem l'era del Vilalta [67], sota ca la Marcel·lina i ca l'Enric. Al bell mig, avui hi ha la casa del Josep i la Juanita. Més endavant, el parador del Batistó [68], on hi ha el xalet de fusta. Al costat hi havia el Corral del Costes [69], que avui és la casa del Josep M. Roget, i al costat, el Corral de cal Miquelet [70]. En arribar al Perxo [71], a la dreta hi ha les Escoles [72], construïdes a l'inici dels anys 50; avui són El

Grèvol i la Sala Municipal. Continuant, entre les Escoles i ca l'Ermitanet hi havia un espai que es deia El Dalt [73] i que formava part del Perxo que, com ja hem dit abans, era la plaça Vella, més coneguda com El Perxo. A continuació i a l'esquerra, hi havia el corral del Batistó [74], on el Sixto de cal Perelló va edificar el garatge actual. Aquest corral es va espanar una nit de pluja molt forta, cap allà als anys 1942/43, fet que va causar un gran ensurt a les cases del carrer de Sant Abdon, sobretot a cal Joan Cutxó, perquè l'ensulsiada arribava ran de la porta i les parets de la casa. Una mica més endavant i a la dreta, hi ha la Casa de la Vila [75], enfrontada al carrer Major. Sota, el Forn de la Vila [76] que, juntament amb les arcades que hi ha als baixos de ca l'Ermitanet, devia conformar l'espai públic medieval.

L'any 1920 es va clausurar el cementiri vell, perquè ja era ple. El cementiri nou [77] es va fer al tros de l'era de cal Blaió. Al costat, avui hi ha dues edificacions; a l'una es guardava la màquina de batre, i l'altra, que està tocant a la carretera, es fa servir per a guardar-hi el camió dels bombers i com a magatzem municipal.

A més dels llocs que formen part del poble, volem esmentar els noms de les partides de terra que toquen a les cases i que, a poc a poc, van desapareixent perquè s'hi edifiquen les que ja no caben dins del nucli antic.

De l'era del Rector en sortia el camí de Prades [78], avui la carretera; i tombant en sentit de les agulles del rellotge, primer trobem Les Sorts [79] de cal Batistó; després, els Boixos del Mano [80], que eren part de Les Sorts; a continuació, el camí de Barrulles, avui carrer de Barrulles. A partir d'aquí, primer trobem el Davall de cal Xanda [81], on hi ha la casa de l'Assumpció i el Pepe; les Parades de l'Abadia [82], sota el carrer Nou. Després, un bocí de terra que no ha tingut mai nom i que llinda amb l'era del Besora. A sota i a l'esquerra hi ha la Borja del Mano [83], on avui hi ha la casa del Pere Ollé i la Dolors Pocurull. Després vénen les Parades del Davall de les Cases [84], que ja llinden amb el camí de la Barceloneta [85]. Tot seguit, Les Canals [86], i a continuació Les Ferratgetes [87], que arriben fins al camí del Ribatell [88], que també era conegut com a Camí de Reus; durant segles fou el més important de tots els que arribaven al poble. Les Parades del Davall de la Plaça [89] tenen aquest nom perquè eren sota la Plaça Vella o Perxo. Al costat, El Freginal [90], on avui es construeix l'hotel de la Mercè i el Josep Lluís. Fins a arribar al camí de la Font Vella, i més avall de l'era del Vilalta, hi ha la Solada [91]. El camí de la Magina [92] passava per sota de cal Pastes fins a ca l'Anton Cerdà. La parada on hi ha la casa del Tardiu, es deia el trosset del Cutxó [93] o les guixeres del Cutxó. A la

Relación de los edificios enclavados en cada una de las calles en que está dividido este pueblo

Nombre de las calles	Número de edificios	Nombre de las calles	Número de edificios
Barcelona	11	Poniente	18
Plaza Iglesia	2	San Abdón	4
Calle Nueva	15	Travessía de Poniente	6
Calle Nueva	9	"	"
Calle Abadía	8	"	"
Barrulles	5	"	"
Vista Alegre	6	"	"
Calvario	8	"	"
Calle de las Fuentes	21	"	"

En Capofons a 6 de Agosto de 1929
El Alcalde

Relación de las casas situadas en las calles de esta población que a continuación se expresan, las cuales tienen derecho a proveer de agua en fuente públicas. con el N.

Nombre de las calles	Número de casas	Nombre de las calles	Número de casas
Calle Barcelona	11	Calle Calvario	6
Plaza Iglesia	2	Mayor	13
Calle Nueva	6	San Abdón	3
Barrulles	3	Poniente	6
Vista Alegre	3	Travessía Poniente	3
Abadía	2	Fuentes	12

Capofons a 6 de Agosto de 1929
El Alcalde Joaquín Joaquín

L'any 1929, l'alcalde Joan Joaquet posà ordre als carrers del poble: donà nom als que no en tenien, definí els límits de cadascun, i posà la numeració a les cases.

Les dues cartolines que reproduïm donen fe d'aquesta tasca. S'han conservat a casa seva i sembla que són uns esborranys que devia tenir a mà per a poder-los consultar en qualsevol moment. El primer conté la relació dels carrers del poble amb el nombre d'edificis que hi havia, encara que no estiguessin habitats. El segon és la mateixa llista, però només hi consten les cases habitades. Podem suposar que els números de les dues llistes s'havien de referir tot sovint.

Els carrers que llavors no tenien nom són els de Vista Alegre, Sant Abdón, Ponent i Travessia de Ponent. Al nostre parer, noms amb un regust ben propi de l'època. D'aquests i dels antics, ja en parlem dins del treball.

El document que conté el nombre total d'edificis té una errada fàcil de detectar: *calle Nueva* hi surt dues vegades, i la primera correspon amb tota seguretat al carrer Major, perquè comparant els documents, es veu que aquest nom hi falta i, a més, el nombre de cases també s'hi ajusta.

Aquests documents són també importants ja que, tal com consta al títol del segon, serviren per a establir l'ordre per anar a omplir les eïnes a la font de la Plaça. Fins llavors, les baralles entre les dones

eren cosa corrent, perquè les que podien enviar gent a fer cua omplien moltes vegades els estris, i les més enfeïnades es quedaven sense aigua. La cosa s'agreujava els estius que la font rajava poc.

Aquesta ordenació s'ha conegut sempre amb el nom de *tomb de poble* i també s'ha fet servir, des de llavors i fins fa pocs anys, per regular -en forma de jornals- les prestacions de les cases a l'ajuntament, per establir l'ordre d'ostentació de càrrecs a la Germandat, per designar les persones que s'havien d'encarregar de la festa major, i per a tota mena de qüestions relacionades amb el deure de les cases a contribuir en els afers del poble.

Els noms eren en castellà, cosa normal durant la dictadura de Primo de Rivera, però foren canviats a l'arribada de la república, i després tornaren al castellà amb la dictadura de Franco, amb l'afegit de *calle del Generalísimo* i *calle de José Antonio*, per bé que la gent mai no va fer servir aquests noms tan exòtics.

Actualment el *tomb de poble* ja no existeix, perquè les taxes municipals són la forma amb què tots els vilatans col·laboren per tirar endavant les millores del poble. Pensar en jornals és cosa incomprensible per als qui no conegueren aquella forma d'impost municipal.

part on la timba és més forta, s'hi feien forns de guix. Finalment, i completant el tomb fins a la carretera, hi ha el trosset del Xano [94].

No volem acabar aquest treball que recull els topònims del poble sense esmentar les edificacions que estan escampades pel terme.

A la vora del riu i tocant al Pont Vell, hi ha el molí del Balanyà; més avall, el molí del Mig; i, ja més a prop de la Manubra, el molí de Més Avall. Altres llocs són: el mas de Fortet, el mas del Carles, el mas del Conselo i el mas del Dinerat. També moltes casetes de pedra que servien per a guardar-hi els estris del camp i per a donar aixopluc als fruits i a les collites. Moltes d'aquestes casetes encara es fan servir. Escampades pel terme hi ha algunes ruïnes de corrals o masos; la més important és la que hi ha al Toll, tocant a les Parades de les Guixeres, i de la qual ningú no recorda ni l'existència ni el nom. També, al llit del riu del Barral, hi ha els fonaments d'un antic molí que no hem trobat esmentat enlloc.

Finalment, hem de recordar les runes del poble antic a la Paret Nova. Ningú no recorda cap nom d'aquestes cases ni de les edificacions que allí hi havia.

UNA DE MALALTIES

LLORENÇ BALANÀ I FORT

Sempre he sentit una especial curiositat pel coneixement del nostre cos, el nom de les malalties, les causes de les morts i, en general, per tota la terminologia mèdica.

Una pregunta que segurament havia formulat al meu pare fou: de què va morir l'avi, l'àvia o bé qualsevol veí del carrer? La resposta habitual era que l'un va morir d'un mal lleig, l'altre a causa del el mal de l'illada.

La informació era correcta per a la gent de Capafonts, però, evidentment, la causa de la defunció no quedava gens clara per als foranis.

En aquest modest article, redactat amb l'ajuda de la meva germana, hem volgut fer un recull d'expressions habituals de noms de malalties, parts anatòmiques del cos humà, així com de signes, símptomes, lesions, procediments i estats de salut que hem sentit a dir, en alguna ocasió, a la gent de Capafonts i als pobles de l'entorn.

Tot i que hem procurat fer un recull exhaustiu, de segur que ens hem deixat moltes expressions al tinter, però cal tenir en compte que la llista és oberta i, si trobem noves terminologies mèdiques emprades antigament, les hi inclourem per poder-ho enriquir encara més. En definitiva, l'únic que intentem és enregistrar aquestes paraules (moltes d'elles en clar desús) que, en el seu conjunt, formen un petit patrimoni de la nostra expressió oral.

A la primera columna, hi posarem, per ordre alfabètic, la nomenclatura utilitzada per nosaltres, els de Capafonts, i a la columna de la dreta el nom científic o bé l'explicació del terme. Algunes d'aquestes expressions no estan recollides en els diccionaris, i d'altres les hem volgudes incloure tal com es pronuncien, malgrat saber que són castellanismes o barbarismes, motiu pel qual aquestes van en cursiva.

En algun cas no hem trobat cap referència documentada ni a l'Enciclopèdia Catalana ni en llibres especialitzats en documentació mèdica (ex. Vaques). Aquestes són, al meu parer, les paraules més interessants. Fem constar els castellanismes evidents (cast.).

Aculivar	Arraulir-se amb algú o amb alguna cosa per escalfar-se.
Ansa del coll	Clavícula.
Anar al tros de l'era	Anar a parar al cementiri.
Airada / Cop d'aire	Estat morbós produït per un corrent d'aire, per l'aire massa fred.
Ànsia	Ansietat / Estat d'intranquil·litat i d'agitació, amb sensació d'opressió al cor.
Ànsies	Nàusees.
Arrojar (cast.)	Vomitar.
Atac de feridura	Ictus apoplèctic.
Baldat	Cansat / Mancat del moviment dels membres per efecte de cops violents o d'un estat patològic / Desgraciat, persona que no val per a res.
Ball de sant Vito	Corea de Sydemham.
Bàlsam	Oleoresina viscosa artificial amb propietats medicinals i d'ús extern / Qualsevol cosa que consola o suavitza una pena o aflicció.
Barra	Maxil·lar inferior.
Basca	Ansietat / Angúnia / Nàusees.
Basca de la mort	Agonia.
Bigalada	Carcanada. Espina dorsal.
Blaïda	Cremada a la pell.
Blau / Morat	Taca blavosa produïda per l'extravasació en el teixit, de resultes d'una contusió.
Bocaterra	Decúbit pron.
Bombolla / Bufolla	Flictena. Butllofa.
Boqueres	Infecció a les comissures dels llavis.
Borradura / Granel·lada	Erupció cutània de petits grans.
Brotada	Accés agut en una malaltia crònica.
Budellculà	Recte.
Budellgirat	Budell torçat al voltant del seus lligaments.
Budellgros	Còlon.
Bufeta del fel	Vesícula biliar.
Buidar un ull	Treure un ull.
Burro	Contusió al cuir cabellut o bé al front.
Cabra	Poll del pubis o lladella.
Cagarrines	Diarrea.

Calagror	Coragre.
Campaneta	Timpà de l'orella/ Úvula o gargamelló.
Capar	Castrar.
Caparra, tenir /	
Encaparrat, estar	Tenir un mal de cap somort.
Carn de gallina, tenir	Tenir esgarrifances a la pell.
Carnots	Excrescències carnosos sinonasals.
Cassoleta / Ballador	Ròtula.
Cepat	Corpulent.
Closca del cap	Clepsa o part alta del cap.
Cobriment de cor	Síncope.
Condolit, estar	Estar adolorit.
Consumir-se	Afeblir-se.
Cop de sang	Apoplexia. Congestió cerebral brusca.
Cor gros	Cor amb sobrecàrrega de sang al ventricle dret.
Corcar-se (una peça dental)	Cariar-se.
Criar	Alletar/ Engendrar i parir fills.
Cua / Rabada	Còccix.
Cuc solitari	Tènia.
Danses, les	Malaltia nerviosa per la qual els membres es mouen convulsivament i d'una manera irregular, dita popularment ball de sant Vito.
Dèria / Fal·lera	Obsessió.
Desfetes	Cataractes/ Brosses als ulls/ Mal d'ulls en general.
Desfici	Agitació/ Inquietud.
Desllorigador	Articulació.
Desllorigament	Luxació.
Desvariejar	Delirar.
Dolorada	Dolor reumàtic.
Embotornar-se	Inflar-se d'una part o de tot el cos.
Empatx	Indigestió.
Empiocar-se	Emmalaltir.
Prenyada	Embarassada.
Encarcament	Rigidesa.
Encostipat	Refredat.
Engolir / Empassar	Deglutir.
Enrovellat	Enrogallat.
Enteniment	Intel·ligència. Seny. Aptitud, facultat de comprendre i raonar.

Enterboliment	Letargia. Sopor.
Ert	Rígid pel fred, per un ensurt...
Esbufec	Qualsevol de les alenades curtes de qui respira espasmòdicament, per efecte de la fatiga o d'una excitació.
Escaldadura	Inflamació de la pell.
Espatlletat, estar	Dit de la persona malaltissa, desganada, de mal color, però sense febre/ També, la que té un esquinç o una luxació, causats per un mal gest, especialment de la part superior del tòrax.
Espenar-se	Matar-se/ Pròpiament, tirar-se daltabaix d'un cingle.
Espinada	Columna vertebral.
Estarterit, estar	Tenir esgarrifances al cos, pel fred.
Estenallar-se	Caure estès tot llarg a terra.
De panxa enlaire	Decúbit supí.
Estrago	Cansament.
Estroncar la sang	Provocar un procés hemostàtic.
Febre de Malta	Brucel·losi.
Febres, les	Malària. Paludisme.
Fel	Bilis.
Felsobreeixit	Icterícia.
Fiblada	Dolor punyent.
Flato	Inflor de l'abdomen per gasos continguts En el tub digestiu.
Foc de sant Antoni	Herpes zòster.
Fogots	Sufocació.
Galtitges	Galteres.
Gargall	Esput.
Gargamelló/ Campaneta	Úvula de la gola.
Garrotillo	Diftèria laríngia.
Garrut	Garrell.
Girada	Esquinç en una articulació.
Glàndules	Amígdals.
Gleva	Trombe/ Espot.
Granellada	Erupció cutània en forma de grans.
Guenyo/ Guerxo	Estràbic.
Hèrnia escanyada	Hèrnia estrangulada.
Illada	Espai comprès entre la part superior de la pelvis i les costelles falses.

Inflitja	Inflor.
Juanete (cast.)	Galindó o renòs.
Lavativa	Ènema
Llengua blanca, bruta	Llengua que està coberta d'una capa blanquinosa de saburra.
Llosc	Miop.
Llúpia	Quist sebaci.
Mal blanc	Afecció causada per un fong que produeix unes plaques blanques a la llengua i a la boca, dita muguet.
Mal de cor	Fluïxesa a causa de la falta d'ingesta d'aliments.
Mal de dones	Malaltia venèria.
Mal de morir	Malaltia terminal.
Mal de pedra	Còlic nefrític.
Mal de sant Antoni	Afecció a la pell, tècnicament dita erisipela.
Mal de sant Pau	Epilèpsia.
Mal de santa Apol·lonia	Mal de dents.
Mald'illada	Terme de gran vaguetat dels antics, amb el qual significaven un còlic nefrític, còlic abdominal, dolor lumbar, apendicitis.
Mal lleig/Mal dolent	Càncer.
Mala peça al teler, tenir	Patir una malaltia terminal.
Manxiula	Vermellor a la pell produïda per una cremada solar o per un cop.
Moll de l'os	Medul·la òssia.
Mostela	Taca morada a l'ungla o als dits de la mà, també dita sangtraït.
Mussol	Furóncol de les parpelles.
Ombra	Malaltia avortada, que no s'ha arribat a tenir.
Païment	Digestió.
Pansa	Herpes labial
Pantaix	Respiració dificultosa o panteix.
Passa	Epidèmia.
Perbericar-se	Tornar-se boig.
Perelló	Penelló.
Peu buit	Peucavus.
Piga	Taca groguenca o bruna a la pell.

Pigota	Verola.
Piüc	Pioc.
Poagre	Malaltia de la gota.
Pols, el	Zona de l'os temporal on se sent el batec arterial.
Purgant	Substància amb efecte laxant.
Quartana, febre	Febre palúdica.
Ràbia	Ràbia dels gossos o hidrofòbia.
Remei	Medecina.
Reviscolar	Millorar (un malalt).
Rodament de cap	Vertigen.
Ronquera	Afonia.
Ronyonada	Regió lumbar.
Rosa / Rosada	Rubèola.
Sacsó	Replec a la pell.
Sèc de la cama	Part del davant de la cama.
Séc	Cicatriu que deixa a la pell una ferida.
Senderi	Sentit comú.
Sina	Pitrera.
Tel de la llengua	Plec membranós que limita els moviments de la llengua.
Tendrum	Cartílag.
Tísic	Tuberculós.
Tocat de l'ala, estar	Estar malament del cap.
Tos de gos	Tos seca.
Trau	Ferida.
Treball, tenir un	Tenir una davallada sobtada de l'estat de salut.
Trencat	Herniat.
Ull de poll	Call. Durícia.
Vaques	Taques a les cames per l'efecte d'escalfar-se al foc.
Vesper	Aglomeració de grans.
Voltadits	Inflamació a la punta dels dits.
Xumadura	Clivelles als pits de la dona.

DE FOCS I DE BOSCOS

PERE QUER ROCA

A l'estiu, quan es crema algun bosc, és freqüent sentir dir a algú que, abans, els focs els apagava la gent del poble sense l'ajut de bombers ni d'avions. Això és veritat; però, si reculem cinquanta o més anys enrere, llavors les coses eren diferents.

Mirant fotos antigues de Capafonts dels anys trenta i quaranta, i comparant-les amb les més recents, es pot veure com la muntanya dels Costers era pelada, sense cap arbre; als Pladencots, els conreus arribaven fins al primer recingle; al Damunt de la Vila, quasi tot era conreat i sense bosc; als Montllats, l'extensió de les artigues era molt gran; a les Aragoneses, al Rebollar, al mas de la Mistera, als Rancs, a la Riera, a Barrulles, a les Comes Grasses, a les Cadenetes, al mas de Fortet, al Maiet, a les Sortasses, al Toll... A tot arreu, els conreus arribaven fins allà on hi havia terra. El bosc només creixia als llocs on no era factible el cultiu.

Els boscos vells, els més poblats d'arbres, com que eren una excepció, tenien nom: el bosc de la Vila, el del Vicent, el del mas de Fortet... Fins a mitjan segle XX, al poble hi havia uns 300 habitants i unes 120 cases; totes feien alguna carbonera durant l'any, i algunes, tantes com podien, ja que el carbó -que es venia als mercats de Reus, de Valls i de l'Espluga- era una mercaderia que no estava subjecta a les estacions ni al temps, com ho estan les collites. Quan arribava la festa major, vendre carbó era la manera més habitual de fer diners per afrontar les despeses de la celebració.

De carboneres se'n feien tot l'any, sobretot a l'estiu; no podem saber exactament quantes, però devien ser més de cinc-centes. La majoria es cremaven al mateix bosc, la qual cosa estalviava el transport de la llenya. De tant en tant se n'encenia alguna, i feia unes bones flamarades, però rarament eren causa d'incendis forestals. Se'n feia tant, de carbó, que les cases que tenien poc bosc, sovint no disposaven d'arbres per a fer llenya i poder carbonejar; per aquest motiu, arribaven a acords amb els propietaris dels boscos més grans, per tallar llenya, i els la pagaven amb un tant per cent del carbó que obtenien.

He trobat persones que recorden com el seu pare calculava el temps que havia de passar fins a poder tallar de nou les alzines, quan els troncs ben just tinguessin deu centímetres de diàmetre; per evitar que el bosc es perdés, se'n deixava, per ací i per allà, alguna de vella que fes aglans. Era tanta l'escassetat de llenya, que fins i tot s'aprofitava la de castanyer, la d'auró, la d'avellaner i la de

qualsevol arbre, per dolenta que en fos la fusta. A les cases, fer foc amb boscall era un luxe. Arreplegar un feix de branquillons per coure el menjar suposava una estona de feina, perquè, com que s'aprofitava tota mena de ramatge, la llenya escassejava.

Fins a aquells anys, al poble hi havia molts ramats de bens i de cabres; la majoria els pasturava la canalla. A més, a totes les cases hi havia una o dues cabres, que s'ajuntaven als ramats a canvi que el pastor pogués pasturar les seves terres.

Pertot arreu es feien forns de calç, que consumien molt combustible i deixaven anar unes grans flamarades, que mai no havien estat causa d'incendis.

Quan hi havia foc, el toc de campana avisava tots els vilatans. Els homes deixaven la feina i corrien cap al lloc que cremava. Si el tenien a mà, agafaven el destralló per tallar el que fes falta i, amb una rama verda, anaven apagant les flames. Les dones que podien deixar la casa també s'afanyaven a arribar al foc, amb un cànir d'aigua que servia per a fer passar la set que fa venir l'escalfor de les flames. Normalment, l'incendi es podia controlar amb rapidesa. Si s'escampava, i cremava sense control, també s'apagava aviat, perquè les masses boscoses eres petites i aïllades. Amb tot, de tant en tant, hi havia els focs que rostien, a l'ample, grans extensions de pins. Aquests esdeveniments passaven, amb nom propi, a la memòria popular. Tothom recorda els Socarrats, a la vora del terme de Mont-ral -uns boscos que es van cremar a principis dels anys quaranta- i també es parlava de quan la serra de l'Envestida s'havia encès tota. Tragèdies d'aquesta mena, focs extraordinaris, passaven cada trenta o més anys.

El toc de campana també servia per a anar a apagar els focs de les garberes, de les fumeres i de les cases, que sovintejaven molt més que avui.

Els boscos més bons creixien a les obagues, i ningú no recordava que s'haguessin cremat mai. Potser perquè tenen molts arbres caducifolis de fulla tendra, i perquè el sotabosc és molt humit la major part de l'any. El Bosc de Poblet, el més gran i important, ha patit pocs incendis. La gent explicava que havien intentat cremar-lo moltes vegades, però que sempre s'apagava sol. He conegut persones -ja mortes- que, en converses confidencials, explicaven com havien posat foc al bosc de Poblet i que mai se n'havien sortit. Els motius que tenien per cremar-lo eren dos: un, venjar-se dels vigilants -els guardes forestals que els perseguien quan hi anaven a robar llenya-, i l'altre, el fet de pensar que, si es cremava, els deixarien agafar la llenya socarrimada.

La sobreexplotació del bosc, l'abundància de conreus, els ramats de bens i cabres, el toc de campana, les carboneres, els forns de calç... tot plegat configurava una situació molt diferent de la d'avui. Ara el bosc ocupa quasi tot el terreny, i és un bosc amb una explotació ínfima; un bosc brut, de poca qualitat, ple d'argelagues i esbarzers; un bosc amb predomini de pi blanc, amb poques alzines i roures, sense castanyers.

Actualment, al poble hi ha unes 25 cases, ben just mitja dotzena de famílies que

conreen la terra, i ja fa trenta anys de l'última carbonera.

Aquesta realitat de Capafonts val per a totes les Muntanyes de Prades. És un altre model de poblament. Ara, pel bosc, per allà on ho permeten els pocs camins que la vegetació no ha cobert, hi passen excursionistes, boletaires, motos de muntanya i vehicles tot terreny. La majoria d'aquesta boscúria és impenetrable. Només hi campen els ramats de senglars que malmeten les plantes dels pocs conreus que encara hi ha pel terme.

Els bombers fan camins als boscos, per endinsar-s'hi fins on puguin; construeixen basses a tots els llocs on hi ha aigua, i també als punts més estratègics; aquestes últimes les han d'omplir amb els seus camions. Els dipòsits de líquid serveixen perquè els helicòpters i els vehicles que lluiten per apagar els focs, es puguin abastir amb rapidesa i seguretat.

El bosc va creixent, els mitjans per apagar-lo també; però els conreus desapareixen, els ramats són testimonials i l'explotació de la fusta, insignificant.

Avui, aconseguir apagar tots els focs dels boscos potser és una lluita perduda, perquè cada dia esdevé més difícil i costosa.

Hauriem de preguntar-nos quin model de paisatge volem, i si podem pagar el cost, cada vegada més alt, per mantenir el bosc a tota la superfície del nostre territori. Hem d'admetre que les zones boscoses de mala qualitat es cremaran inexorablement algun dia.

Arribarà un moment que tots els factors que intervenen en aquest plet assoliran un punt d'equilibri i, llavors, considerarem normals coses que avui ens semblen inacceptables. Amb els recursos que ara s'esmercen per apagar els focs, tal vegada es prengui la decisió d'invertir-los a repoblar i explotar els boscos; tot i que aquesta operació podria no ser del tot rendible, probablement seria més profitosa.

Hauriem d'aprofundir en l'estudi d'alternatives d'aquesta mena a fi de confirmar que les polítiques actuals són les bones i les úniques possibles.

Capafonts agost del 2005

El passat 28 de juliol es va encendre el bosc a la vora de la carretera de la Febró, just darrere del coll de Capafonts. El vent el va empènyer en direcció est nord-est, pendent amunt, fins al Picorandan. Dinou aparells des de l'aire, i trenta-cinc vehicles des de terra, en una demostració de professionalitat, l'apagaren després de tres hores i mitja, i amb una hora i mitja més el deixaren controlat del tot. La direcció del vent va portar les flames cap on hi havia menys massa boscosa, i el cingle del Picorandan va fer de tallafocs: les dues coses foren importants per aconseguir apagar-lo.

Les mesures preventives engegades des de feia anys esdevingueren, també, del

tot importants: sense les basses d'aigua i els camins, poca cosa haurien fet els abundants mitjans mecànics i humans.

Es va aplicar una manera d'actuar que es basa en l'eficàcia en l'extinció del foc, i va donar resultat.

Què hauria passat si el foc s'hagués encès ara fa més de mig segle? Evidentment, no ho podem saber d'una manera certa, però d'acord amb el que havíem escrit fa ara un any, sabem que, llavors, aproximadament la quasi totalitat de les cinquanta hectàrees cremades eren terres conreades -el foc ha posat al descobert tots els marges de les antigues parades-, i la massa boscosa devia ser un terç menys densa que l'actual perquè els boscos estaven explotats fins al límit.

Des de les pàgines de *Quaderns de Capafonts*, no volem fer cap judici de la política actual referent al model de territori, i a la prevenció i extinció d'incendis forestals. La nostra intenció no va més enllà de constatar uns fets i recordar el model d'explotació del territori vigent fa mig segle. Continuem pensant que si llavors els focs els apagava la gent dels pobles sense cap ajuda exterior, era perquè els boscos ocupaven una extensió molt petita enfront dels conreus, i també perquè estaven molt

Gran part de la superfície cremada es cultivava fa alguns anys. Les parades i les restes d'una barraca de pedra seca que es pot veure en segon terme, a la dreta, són testimonis d'aquest passat.

Foto: D. López

ASSOCIACIÓ DE DONES “VERGE DE BARRULLES”

Activitats

A partir d'abril de 2002 agafàrem el relleu d'una Associació de Dones que ja feia vint-i-sis anys que es va fundar, i que havia aconseguit entre altres coses, un nombre insòlit d'afiliades per un poble com el de Capafonts.

Nosaltres vàrem començar la nostra etapa amb molta il·lusió, amb ganes de treballar i de fer coses noves.

En primer lloc ens proposàrem legalitzar l'Associació. Ens va costar molts dies de feina, molts tràmits, molts viatges amunt i avall, però al final ho hem aconseguit: ara ja tenim uns Estatuts i som una Associació legal, dins les associacions de la Generalitat de Catalunya, amb el nom de “Associació de Dones Verge de Barrulles” de Capafonts.

La nostra tasca és continuar amb la que es féu des del començament: tenir cura tant de l'església parroquial de Santa Maria com de l'ermita de Barrulles.

Ens vam proposar també fer cada any alguna sortida cultural, per tal de conèixer coses noves i passar-nos-ho bé.

La imatge de la Mare de Déu de Barrulles, a punt d'emprendre el camí cap a l'ermita. Travessant el riu del Barral.

També hem volgut donar un caire festiu a la nostra Associació, celebrant totes les festes importants i tradicionals que hi ha durant l'any, i així conviure amb la gent del poble amb els de fora que s'hi vulguin afegir. D'aquesta manera gairebé tots els mesos de l'any organitzem alguna activitat. Destaquem-ne algunes:

- Diada gastronòmica del Mandongo, que es consolida any rere any i té molt d'èxit. Se celebra el segon diumenge de febrer.

- Enguany hem celebrat el cinquantè aniversari de la restauració de l'ermita de Barrulles, de la qual es dona notícia a l'apartat de la Crònica Local, raó per la qual ens estalviem de donar-ne els detalls. Només direm que la nostra Associació va treballar molt per aconseguir reunir tots els capafontins i el major nombre de persones vinculades al nostre poble per acompanyar la nostra Mare de Déu fins a l'ermita. Va buscar la manera de poder portar-la en un carro engalanat de flors i tirat per cavalls. I organitzà una benvinguda adient amb una audició de sardanes quan arribà a l'ermita. Després d'una missa solemne, es féu un dinar de germanor, i uns gegants van amenitzar la tarda per cloure la festa. És una satisfacció per a nosaltres l'èxit obtingut.

- Cada primer diumenge de juliol reunim a la plaça de l'Església més de cent puntaires. Per a nosaltres és un dia de molta activitat, ja que després de la benvinguda els preparem un esmorzar, i les obsequiem amb un detall com a recordatori de la diada.

- Col·laborem amb molta satisfacció en un acte cultural que organitza l'Ajuntament i que té un gran èxit: el premis literaris "Vila de Capafonts". Una representat de la nostra Associació fa el lliurament del guardó que atorguem cada any.

Donem les gràcies a totes les associades per la vostra col·laboració, i confiem en el vostre suport per continuar la tasca que tenim engegada i seguir endavant amb noves idees.

LA JUNTA

EL PARC NATURAL DE LES MUNTANYES DE PRADES

Història d'un despropòsit

ANTONI MARCA I FERRÚS

Ja fa una colla d'anys que la Generalitat de Catalunya expressa, sempre que en té ocasió, la seva voluntat de crear el Parc Natural de les Muntanyes de Prades. Des de les altes esferes s'acostuma a apel·lar als indiscutibles valors naturals de la zona per justificar una acció de tal calibre.

La corporació Municipal de Capafonts hi està plenament d'acord, cal dotar el conjunt de les Muntanyes de Prades d'una figura de protecció que en garanteixi la seva preservació.

Però no només això. Les Muntanyes de Prades pensem que no són una simple illa d'esponerosa vegetació enmig d'un oceà conreat i industrialitzat fins a l'extenuació. Les Muntanyes de Prades pensem que són un espai habitat que pels seus condicionants físics s'ha vist apartat històricament del desenvolupament d'altres activitats que no siguin les exclusivament agràries, ramaderes o forestals. I això ha estat així fins fa ben pocs anys, quan el sorgiment del turisme rural va fer que aquest muntanyam i els seus habitants veiessin com s'obria davant seu un conjunt de noves oportunitats. Unes noves oportunitats que es produïen, precisament, gràcies a aquest aïllament endèmic que hem patit tots plegats i que ha fet que l'espai on vivim s'hagi mantingut en un estat de conservació molt millor que el nostre entorn immediat.

Finalment, el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya va iniciar l'any 2004 les primeres converses per a la creació del "Parc Natural de les Muntanyes de Prades". Ens van dir que parlarien amb ajuntaments i entitats per consensuar una proposta satisfactòria per a tothom. I, de moment, només han fet això, parlar i res més. El procés no ha estat exactament com tots imaginàvem.

El Departament de Medi Ambient s'ha dedicat a demanar que els municipis es llegissin llarguíssims documents i responguessin per escrit interminables qüestionaris, o sigui, a fer treballar els municipis petits com Capafonts, que no tenim mitjans ni el personal qualificat que ells tenen, mentre el Departament de Medi Ambient feia ben poca cosa.

Però Capafonts i els municipis petits, units mitjançant l'Agrupació de Municipis de les Muntanyes de Prades, hem aconseguit no només llegir-nos els documents i respondre al qüestionari, sinó que a més, hem encarregat un estudi a la Diputació de Tarragona sobre com aprofitar totes les oportunitats que el Parc Natural pot generar. Tot això pagant amb diners dels nostres diminuts eraris municipals.

I, un cop havíem fet tots els deures amb escreix, el Departament de Medi Ambient ens convoca a una reunió el 28 de febrer de 2005 a Vimbodí, i ens adonem que no només ningú del Departament s'havia llegit i molt menys tingut en compte els nostres qüestionaris i documents realitzats amb tant d'esforç, sinó que a més, la única novetat que hi va haver sobre el Parc Natural era un sorprenent canvi de nom (l'afegitó “Bosc de Poblet”), amb tota la polèmica innecessària que això ha generat.

Fins ara i des de fa molt temps, s'havia parlat d'un parc obert pels seus quatre punts cardinals i amb tantes portes com espais d'interès es trobessin al seu interior, d'un gran espai en equilibri des del qual l'oferta i l'activitat econòmica i turística fossin ben compensades, i no pas d'un equipament amb una única porta de privilegi, una via d'accés que, per altra banda, funciona en l'actualitat a ple rendiment.

El cert és que l'actitud del Departament de Medi Ambient pel que fa al Parc Natural de les Muntanyes de Prades, ha estat deplorable i només ha servit per sembrar la discòrdia i generar polèmiques del tot innecessàries. El Parc Natural es perfilava com una gran solució a les dificultats de desenvolupament econòmic i social endèmiques dels nostres municipis, però de moment, i gràcies a la inestimable col·laboració del Departament de Medi Ambient, està esdevenint un enorme problema d'incerta solució.

Certament, estem assistint estupefactes a la història d'un vertader despropòsit.

CRÒNICA LOCAL

En aquests darrers mesos han tingut lloc tot un seguit de fets al poble, que tot i no ser transcendents, es mereixen un espai a la revista. Per això, aquest apartat és més llarg del normal, perquè a més de ressenyar les festes i altres fets que formen part d'allò que en diríem la rutina quotidiana, hi ha coses que per la seva excepcionalitat es mereixen un espai més ampli: no sempre es compleix un cinquantè aniversari d'una ermita, ni s'inaugura un hotel o un alberg cada dia, ni, afortunadament, sovinteja el foc en els nostres boscos. En resum, aquest apartat que és a cavall entre el periodisme i la crònica històrica, és més extens, perquè l'ocasió s'ho mereix

FESTA DE L'ERMITA

Tal com s'ha deixat constància en el número 6 de la revista, i d'aquest mateix que teniu a les mans, enguany és el cinquantè aniversari de la restauració de l'ermita de Barrulles. S'ha fet esment, tanmateix de la importància que té aquest indret per als capafontins, i de la devoció per la Mare de Déu que s'ha transmès de generació en generació. Un esdeveniment com aquest no podia passar desapercebut i per aquest motiu l'Associació de Dones Verge de Barrulles donà un caire més festiu a la tradicional trobada del diumenge de la Pentecosta. En aquesta ocasió editaren un fulletó en el qual diverses col·laboracions glossaren la significació d'aquest aniversari.

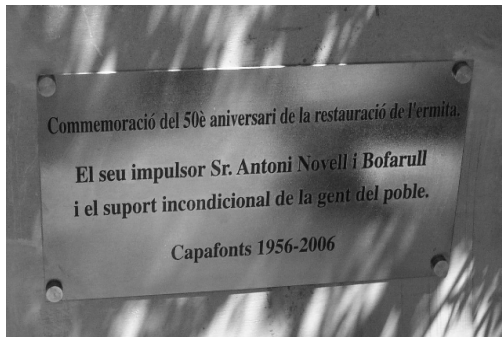
En un altra pàgina d'aquest número es deixa constància de la celebració de l'acte. Per la nostra part, afegirem que els actes començaren a l'església, amb un repic general de campanes. A les 10, s'inicià el trasllat a l'ermita de la imatge de la Mare de Déu que es conserva a l'església. En un carro ben guarnit, al qual s'enganxaren dos cavalls, també guarnits de gala, es col·locà la imatge, i tot seguit una comitiva de nombrosos fidels feren el trajecte a peu i en processó, acompanyant la caminada amb cants adients. Per a molta gent, aquest acte tingué un cert regust de nostàlgia, en veure com, després de molts anys, hi tornava a haver un carro i animals de tir a la plaça, i com sonaven els picarols dels collars de les cavalleries pels conreus i pel bosc, camí de l'ermita. De ben segur que més d'un recordarà altres temps...

Ja a l'ermita, i traslladada la imatge al seu lloc a l'altar, hi hagué una audició de sardanes. A continuació se celebrà la Missa, amb cant dels goigs a la Mare de Déu.

Acabada la celebració litúrgica, es va retre un petit homenatge a les persones que feren possible la restauració, l'Anton Novell i els homes del poble que hi posaren el seu esforç de manera desinteressada. A l'acte hi assistiren familiars del que en aquell temps era el capellà del poble, i un nombrós públic que

Arribada a l'ermita

Placa commemorativa a l'ermita

Fotos: D. López

volgué manifestar amb la seva presència el reconeixement, cinquanta anys després, de la tasca feta. Aquest homenatge era la continuació del que ja li fou dedicat fa uns mesos, i del qual es donà notícia a *Quaderns de Capafonts*. Es descobrí una placa commemorativa i, per part de l'alcalde, d'un representant del Consell Comarcal del Baix Camp i de Llorenç Balañà, es glossà la figura i la significació de l'acte.

Després del dinar de germanor, a la tarda, els gegants de Prades feren les delícies de tots i ajudaren a donar, encara més, un caire festiu al dia.

SANT ABDON I SANT SENÉN

La festa votiva del poble se celebrà, com cada any, amb el màxim respecte per la tradició. A més de la missa en honor dels patrons, se celebrà el XXIII Aplec de Sardanes a la plaça de l'Església, amb la Cobla Reus, que feu un recital de les sardanes més populars de la nostra terra. La festa acabà, com és habitual, amb un dinar de germanor, al qual assistiren més de cent setanta comensals, els quals pogueren degustar un excel·lent plat d'arròs, amb els complements habituals.

FESTA MAJOR

Com cada any, a l'agost se celebraren les festes en honor de la patrona Santa Maria. Enguany el pregó, el féu el senyor Pere Guinovart, alcalde del Morell, diputat provincial i destacat dirigent de la Unió de Pagesos.

Durant tota la setmana anterior al 15 d'agost, tingueren lloc diversos actes, programats per a satisfer a tots, grans i petits. Destaquem-ne alguns:

- Per als més menuts hi hagué una tarda d'inflables, concurs de dibuix, taller infantil, curses a la piscina, etc.

- Als més grans se'ls convidà a menjar xocolata i coca a la plaça, amb obsequi inclòs.

- Per als afeccionats a l'esport s'organitzà la pujada al coll, que ja va per la XVI edició, i partits de futbol. I per als partidaris de l'esport més practicat a

Els participants a les curses a la piscina

Foto: Judit López

Catalunya, s'organitzà un campionat de botifarra que comptà amb la participació d'una vintena de parelles.

- A les senyores se'ls mostrà la tècnica de l'estampació de roba a càrrec d'Àngels Boada, i una demostració i degustació del Menjarblanc i Crema Catalana, oferta per la Pastisseria Franquet de Reus.

- Hi hagué sessions de cinema, a la sala municipal, per a totes les edats, un esmorzar popular a base de clotxa, la nit de jocs, la festa hawaiana a la piscina, el sopar de germanor que aplegà tots els veïns als carrers, reunits al voltant de les taules, la festa "revival" dels anys seixanta, etc.

- Entre els espectacles al carrer cal destacar el Ball de Gitanes de Reus, que repetia per segon any consecutiu. Aquesta agrupació, integrada a la Coordinadora de Danses Tradicional de Reus, es dedica a recuperar els balls que antigament es ballaven pels carrers i places de les viles. L'interès del president, senyor Josep Bargalló, ha permès de recuperar una de les dances tradicionals de Capafonts, el Ball de Plaça, que es ballava en les ocasions senyalades, juntament amb un altre, el Ball de Valencians. El Ball de Gitanes, acompanyat pel Grup de Grallers "Gralla Baixa", interpretà aquesta dansa a l'Era del Rector, com a cloenda d'una actuació en la qual els dansaires feren les delícies del nombrós públic amb les seves evolucions i el parlaments propis d'aquest tipus de danses. Cal agrair a aquesta agrupació l'interès demostrat per recuperar una part de la tradició de Capafonts.

- En l'apartat musical hi hagué un concert de jazz, en el qual els vuit components de la Pixie Dixie Band delectaren els assistents amb un repertori

L'actuació del Ball de Gitanes de Reus a l'Era del Rector

Foto: Judit López

variat. I una cantada d'havaneres, que és ja una tradició a la festa de Capafonts. I els balls, que són el punt central de les festes: la revetlla popular, amb actuació musical a càrrec de l'orquestra Samanà, i el ball de gala, amb l'orquestra Estel Bages.

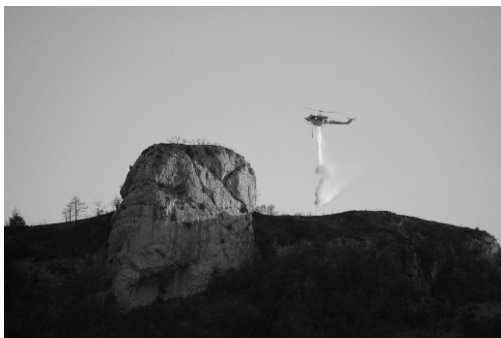
El dia 15, se celebrà la Missa solemne en honor de la patrona, amb acompanyament d'un grup musical que interpretà els cants litúrgics. La tradicional processó amb la imatge de la Mare de Déu clogué els actes religiosos.

I a continuació, la sala municipal s'omplí de gom a gom per degustar el vermut popular, mentre la banda de grallers de la Torre interpretava el seu repertori.

S'ha de destacar que, d'un temps ençà, ha pres peu el costum de celebrar els actes de la Festa Major, juntament amb els de la Setmana Cultural, prou separats en el temps per tal que tothom pugui participar-hi, sense acabar esgotats. El comentari generalitzat fou de satisfacció per les activitats programades, d'agraïment al grup de joves que les ha fet possibles i que no ha estalviat esforços per tal de tirar-la endavant, i de la gran assistència de gent, sobretot des del dissabte 12 fins al darrer dia, el 15, els carrers del poble es veieren molt transitats.

FOCALBOSC

El dia 29 de juliol d'enguany Capafonts visqué unes hores de neguit, per causa del foc forestal que es declarà a Serra Plana. Sobre les 15:30 aparegué a l'esquerra del coll una gran columna de fum molt espectacular que augmentava

Els mitjans aeris foren decisius per controlar i apagar el foc

Fotos: Josep Maria Beltran

ràpidament: s'havia calat foc al bosc en el terme de la Febró, contigu al de Capafonts, a la partida del Coll. El foc començà a la carretera de la Febró, a dos centenars de metres de la cruïlla amb la de Prades.

El servei d'extinció d'incendis actuà de manera immediata. Es mobilitzà un contingent important d'efectius de terra i d'aire: un total de cinquanta-cinc camions amb les dotacions corresponents i onze aparells aeris, entre helicòpters, avionetes i un aparell amfibi. Paral·lelament, i des del primer moment, ajudaren en les tasques d'extinció molts voluntaris dels pobles veïns, inclosos bastants de Capafonts, amb el camió de bombers del poble.

El foc avançava cap a Serra Plana, impulsat pel vent de ponent i ben aviat es pogueren veure des del poble les flames en direcció al Picorandan, fins que la roca fou envoltada pràcticament per tot arreu. El foc travessà la carena en direcció a la vall de Capafonts, i cremà la vegetació immediata de matolls i alguns pins. El neguit dels que contemplaven l'evolució de l'incendi augmentà quan aparegué un focus al peu de la cinglera, per sota del Picorandan, a la part superior del bosc que cobreix tot aquest espai, i que amenaçava amb continuar cap el Toll. Afortunadament, es pogué controlar, ajudats per un canvi en la direcció del vent que començà a bufar en direcció ascendent. Aquesta circumstància ajudà els efectius que des de terra i des de l'aire llançaven aigua de manera continuada, fins que, sobre les set de la tarda, ja es veié que era ja controlat i que no passaria més endavant.

Cal remarcar algunes conclusions d'aquest fet. En primer lloc, l'efectivitat del Servei d'Extinció d'Incendis de la Generalitat, que actuà amb celeritat i efectivitat: el comentari unànim dels espectadors fou molt positiu, tant per la quantitat d'efectius que s'hi posaren com per la coordinació amb què actuaren.

En segon lloc, l'esperit de col·laboració de la gent dels pobles: quan es detectà el problema, acudiren en gran nombre, uns amb més experiència que altres, però tothom disposat a posar el seu granet de sorra per solucionar el problema. En aquest sentit, és digne de ser esmentat que encara es conserva aquell esperit ancestral que fa acudir a donar ajut quan hi ha algun perill per la col·lectivitat o les persones. Tanmateix, l'extraordinari servei de les basses

escampades pel terme, les quals proporcionaren la matèria primera als helicòpters; especialment la del Ribatell, que s'omple amb l'aigua de les Tosques, i que no minvà a penes, malgrat les extraccions massives que se'n feu. La densitat d'aquests dipòsits permeté una acció força continuada; els helicòpters fins i tot havien d'esperar torn per omplir. Fou tot un espectacle, independentment de la desgràcia que sempre representa un esdeveniment d'aquestes característiques.

CANVIS EN L'ECONOMIA LOCAL

Tal com es fa constar a l'Editorial, d'un temps ençà, Capafonts avança cap a una reconversió de la seva economia que, si bé tradicionalment es basava en l'agricultura, la ramaderia i l'explotació del bosc, ara per ara de cada vegada més té com una de les fonts principals la construcció i el turisme. Independentment que el tema mereixi un treball més extens a QC, en comentem breument alguns aspectes:

- Construcció. Existeix una demanda notable de segones residències en la majoria dels pobles de muntanya, inclòs el nostre, per la qual cosa el sector construcció és molt actiu. Aquest fet provoca una activitat creixent en el poble: la construcció d'edificis nous o l'arranjament d'altres d'antics, per exemple, ocupen un contingent de persones gens menyspreable. Capafonts ha entrat en la dinàmica immobiliària en què es troba immers el nostre país. Tant de bo sigui per bé...

- Sector turístic. Aquest darrer any ha rebut una embranzida notable, que de ben segur farà canviar moltes coses al poble. A les dues cases de pagès existents cal Llarg i cal Miquelet-, a la casa de colònies de Mas de Fortet, i el restaurant el Grèvol, s'hi han afegit dos establiments nous: un alberg i un hotel-restaurant.

L'alberg "Somianatura" entrà en funcionament unes setmanes abans de la Festa Major. Té una capacitat de 24 persones, distribuïdes entre habitacions de 8 i 6 places, a més d'una "suite". Disposa de tots els serveis propis d'aquests tipus d'establiments: cuina, bugaderia, calefacció, llar de foc, brasa per coure aliments, etc. Per la seva situació a la part alta del poble, disposa de magnífiques vistes, des de la terrassa i el jardí. L'interior és decorat amb gust i tot plegat és acollidor i còmode.

Quan es tanca aquesta edició és a punt d'acabar-se la construcció de l'hotel "Davall Plaça", un establiment turístic d'envergadura. En una superfície de mil metres quadrats, situada per sota de la sala municipal, es disposen les tres plantes de l'edifici, que allotgen un restaurant per a una cinquantena de comensals, ampliable a vuitanta, quatre habitacions triples, de les quals una és de tipus "suite", quatre dobles, salons, bar, jardí, piscina, parking, etc. Disposa també de connexions exteriors de banda ampla al servei de la clientela.

La situació permet de gaudir de vistes magnífiques de tot l'espai comprès des de l'Est fins l'Oest, i per l'orientació a migdia disposa d'un microclima adient, amb moltes hores de sol i a recer dels vents del nord i ponent. Sens dubte, és una obra important per al poble.

- Ramaderia. Ja fa molts anys que desaparegueren els ramats de Capafonts, per tota una sèrie de circumstàncies que algun dia analitzarem en aquestes pàgines. Però vet aquí que ara ha tornat a reviscolar, amb un altre caire. Fa uns dos anys que un ramat de cabres començà a pasturar pels boscos de Capafonts, i l'experiència segueix endavant, ara amb mitjans moderns, una granja nova de peu i molts projectes. L'esforç que hi han dedicat els promotors, una parella jove vinculada al poble, com les que han endegat l'alberg i l'hotel, és notable, però el resultat s'ho mereix.

PLAGADE SENGLARS

D'un temps ençà es nota un fort augment del nombre de senglars que campen per l'entorn de Capafonts. Pel que sembla, hi ha hagut un augment molt fort de la població d'aquests animals, que d'altra banda, no tenen cap depredador a part de l'home. La seva presència s'ha fet notar en els camps, on ha augmentat el nombre d'avellaners que han estat objecte de la seva voracitat. Però a més, cosa insòlita a Capafonts, enguany han fet acte de presència en les plantacions de pomeres, destrossant els arbres petits que comencen a produir, els camps de patates o els horts.

No entrem per ara en l'anàlisi de les causes d'aquest fet ni de les mesures que s'han pres fins ara per tal de solucionar-lo, o si més no per reduir o compensar els danys que produeixen; només deixem constància del problema que representa per als pocs pagesos que queden al poble, veure com una part de la seva collita serveix d'aliment per a aquests animals. O quan veuen que els destrossen uns arbres que començaven a produir i que ara caldrà recuperar no se sap ben bé en quant de temps. És clar que l'opinió dels caçadors és diferent...

I, per si amb els senglars no n'hi hagués prou, des de fa algun temps s'ha detectat la presència de cabirols, desplaçats des del Bosc de Poblet, que tenen el seu hàbitat al Pla d'en Cot, a Tarrascona o a la Riera i que també entren de tant en tant als horts. A poc a poc el terme es va convertint en un autèntic parc natural, amb fauna inclosa.

SUBMINISTRAMENT D'AIGUA

Fa alguns anys que, en els dies de més aflluència de visitants, quan la majoria de les cases eren ocupades, es notava un cert dèficit d'aigua, perquè la que entrava al dipòsit del poble era insuficient. La solució del problema ha arribat amb el pou que s'ha perforat a la partida de l'Horta, i que garanteix pràcticament de manera indefinida el subministrament, fins i tot en el supòsit d'un augment considerable de la demanda.

OASI PRESENTA EL WEB FÁCIL DESTINAT A LES ASSOCIACIONS I ENTITATS

L'Organisme Autònom per a la Societat de la Informació, OASI, de la Diputació de Tarragona, ha creat el WEBfàcil per als usuaris de Tinet, destinat, en una primera fase, a les associacions i entitats. Es tracta d'una aplicació que permet la creació de pàgines web de manera senzilla i accessible. A partir de l'1 de desembre, aquesta eina també estarà adreçada als ciutadans particulars.

El President d'OASI, Gustau Biada, i el Director d'aquest organisme, Enric Brull, han estat els encarregats de fer la presentació d'aquesta nova aplicació, aquest matí, al Palau Bofarull de Reus. El WEBfàcil permet crear una pàgina web i gestionar el seu contingut, sense necessitat que els usuaris tinguin coneixements d'HTML (un llenguatge utilitzat per a estructurar textos i presentar-los en el format estàndard de les pàgines web). A més, s'ofereixen una sèrie de dissenys predefinits, de manera que les associacions podran publicar la seva pàgina i personalitzar el seu aspecte.

Segons ha explicat el President d'OASI, Gustau Biada, A partir de l'1 de desembre, arrencarà una segona fase, en què els particulars també podran accedir a aquesta nova aplicació. Segons Biada, "d'aquesta manera, els ciutadans podran fer una passa més enllà en l'ús d'Internet, participant d'una forma més activa a la Xarxa amb la creació de les seves pròpies pàgines web". Fins ara, només les persones amb coneixements de HTML i CGI (interfície que permet l'intercanvi d'informació entre una aplicació informàtica i un servidor web) podien fer aquesta tasca. Calia recórrer a ells, no només per a crear una pàgina web, sinó també per actualitzar-la i mantenir-la.

Crear, actualitzar i mantenir una pàgina pròpia

El Director d'OASI, Enric Brull, ha explicat el funcionament d'aquesta nova eina. El WEBfàcil permet crear una pàgina web, l'aspecte de la qual es podrà modificar i personalitzar mitjançant diferents plantilles i eines d'estil. També permet organitzar i canviar, de forma dinàmica, els diferents continguts i inserir una enquesta que permetrà als visitants de la pàgina triar entre tot un seguit d'opcions que definirà el propi creador de la web. A més de votar, també es podrà consultar una estadística sobre les votacions. Finalment, el WEBfàcil ofereix la possibilitat de col·laborar en una web ja creada, després de ser "convidat" pel propietari de la pàgina.

Per a poder crear una pàgina web a través del WEBfàcil cal ser usuari de Tinet i donar-se d'alta d'aquest servei. Un enllaç des de la pàgina principal de TINET (www.tinet.org) adreçarà al WEBfàcil per a registrar-se i donar-se d'alta on-line. Des d'aquest moment, es podrà validar el nom d'usuari i la contrasenya i accedir a l'aplicació que permet crear la nova pàgina i gestionar-ne els continguts.

Avantatges del WEBfàcil

- Es tracta d'una aplicació que s'ajusta a les necessitats dels usuaris de Tinet, sense cap finalitat de caire lucratiu i amb estricta voluntat de servei. El fet que OASI sigui un organisme que pertany a una administració pública explica que l'aplicació estigui exclusivament destinada a satisfer les necessitats reals dels usuaris.

- Permet adaptar l'aplicació a allò que demandin els usuaris, a mesura que l'utilitzin. Sent un producte propi, resulta molt senzill introduir modificacions i afegir allò que els ciutadans suggereixin. Això li dona un caràcter dinàmic que permet la seva contínua millora.

- Significa continuar amb el repte, iniciat amb la creació del nou portal de TINET, consistent a desenvolupar aplicacions pròpies, a partir de tecnologia de caràcter majoritàriament gratuïta i basada en programari lliure. Per a la creació del WEBfàcil, s'ha utilitzat llenguatge de programació Java, amb una base de dades de programari lliure, Postgres, i amb servidors web Apache i Tomcat.

Amb la creació del WEBfàcil, OASI fa una nova contribució destinada a aconseguir que els ciutadans accedeixin, i ho facin en les millors condicions possibles, a la Societat de la Informació.

Caixa Tarragona

Fundació